УДК 159.923–057.87–056.26

Олена Володимирівна ГУЛЯЄВА,
старший викладач кафедри
прикладної психології факультету психології
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

ДО ПРОБЛЕМИ ОСОБЛИВОСТЕЙ СТРУКТУРИ ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ У СТУДЕНТІВ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ ЗДОРОВ'Я

У результаті емпіричного дослідження встановлено, що внутрішня структура психологічного благополуччя складається з трьох факторів – «суб'єктивне благополуччя», «особистісна зрілість» та «особистісне благополуччя». Наявність інвалідності негативно впливає на рівень зазначених факторів. Фактор «особистісне благополуччя» нижче у студентів з обмеженими можливостями здоров'я, порівняно з умовно здоровими студентами. Фактор «особистісна зрілість» нижче у дівчат з обмеженими можливостями здоров'я. У юнаків цієї категорії фактор «суб'єктивне благополуччя» з віком також знижується.

Ключові слова: психологічне благополуччя, суб'єктивне благополуччя, особистісна зрілість, особистісне благополуччя, студенти з обмеженими можливостями здоров'я.

За останні роки в сучасній психології проблематика психологічного благополуччя набуває все більшого значення. Теоретичні та експериментальні здобутки в цієї науковій галузі розкриті у роботах українських психологів І. В. Кряж, Ю. М. Александрова, Л. М. Яворовської, Г. С. Філоненко, В. Н. Духневич та ін. Проте, проблематика психологічного благополуччя майже не розкрита щодо категорії людей з інвалідністю.

Традиційно розуміння психологічного благополуччя здійснюється з позицій гедоністичного та евдемоністичного підходів. Відповідно до цих підходів різними авторами визначалися його різні структурні компоненти. Аналіз двох парадигм психологічного благополуччя дозволив дослідникам, зокрема, К. Ріфф, Р. Райну та Е. Дейсі, Т. Д. Шєвєленковій та П. П. Фесенкові та ін., дійти висновку про багатомірність цього феномену та неможливість використання тільки одного з підходів.

© Гуляєва О. В., 2018

Як інтегральне особистісне утворення, психологічне благополуччя функціонує в динаміці і тому ступінь його вираженості може змінюватися в залежності від цілей, планів, цінностей і прагнень особистості на конкретних етапах її розвитку, в тому числі – на етапі навчання у ВНЗ.

У дослідженні взяло участь 245 студентів (125 осіб з обмеженими можливостями здоров'я і 120 умовно здорових), які навчаються у м. Харкові та Харківської області.

Для визначення внутрішньої структури психологічного благополуччя студентів використовувався факторний аналіз (метод головних компонентів, обертання факторної структури – Varimax нормалізоване). Кореляційна матриця складалася з 32 змінних – показників шкал опитувальників: «Методика експрес-діагностики психоемоційної напруги (ПЕН) та її джерел» (укладачі О. С. Копіна, К. О. Суслова, Є. В. Заікін), «Шкала суб'єктивного благополуччя» (опитувальник Perrudet-Badoux, Mendelssohn і Chiche в адаптації М.В. Соколової), «Індекс життєвої задоволеності» (опитувальник Б. Ньюгартена та ін. в адаптації Н. В. Паніної), «Шкала психологічного благополуччя К. Ріфф» (в адаптації Лепешинського М. М.) і «Діагностика самоактуалізації особистості» (САМОАЛ) (в адаптації А. В. Лазукіна та Н. Ф. Калініної).

У структурі психологічного благополуччя студентів було визначено 3 фактори, власні значення яких становили більш одиниці, а вклад у загальну дисперсію даних становив 50,9 %.

Перший біполярний фактор (35,5 %) відображає зв'язок суб'єктивного відчуття задоволеності життям та співвідношення позитивних і негативних емоцій із особистісними якостями позитивного функціонування. Те, що до даного фактору входять емоційні і когнітивні складові підтверджує ідею К. Ріфф щодо суб'єктивного виявлення психологічного благополуччя у відчутті щастя, задоволеності собою та життям. Наявність у даному факторі особистісних якостей позитивного функціонування ми можемо пояснити тим, що саме вони є тими позитивними ресурсами особистості, реалізація яких сприяє суб'єктивному благополуччю. Даний фактор отримав назву «Суб'єктивне благополуччя».

Другий фактор (9,1 %) поєднує цінності особистості, що самоактуалізується, та автономність, як позитивний ресурс особистості. Те, що до даного фактора входять критерії психологічно

здорової особистості ми можемо пояснити з позиції особистісної зрілості. У межах гуманістичної теорії особистості А. Маслоу особистісна зрілість виступає умовами та ресурсами благополучного способу життя, є результатом мотивації росту (метапотреб та буттійних потреб), що передбачає використання власного потенціалу в повному обсязі [1]. Згідно з теорією самодетермінації Р. Райна та Е. Дейсі задоволення трьох незалежних потреб – автономії (прагнення до самостійного самоздійснення, бажання бути джерелом усіх подій свого життя), компетентності (прагнення узгоджувати свою діяльність з особистісним сенсом цієї діяльності) та належності або зв'язаності (прагнення встановлювати та підтримувати відкриті й довірливі відносини з іншими людьми) – посилює активність та психологічне благополуччя, в той час як обмеження задоволення цих потреб негативно впливає на позитивне функціонування [2]. Подальший розвиток теорії самодетермінації знайшов своє відображення в концепції Д. А. Леонтьєва, О. Р. Калітєєвської, де самодетермінація розуміється як здатність зрілої особистості рухатися в напрямку особистісної автономності, при цьому її активність обумовлюється не лише зовнішнім світом, а й власними психологічними процесами – усвідомленістю, зусиллям та опосередкованістю [3]. Даний фактор отримав назву «Особистісна зрілість».

Третій фактор (5,2 %) поєднує в собі особистісні ресурси позитивного функціонування та відношення до життя. Те, що до даного фактора входять усі ресурси позитивного функціонування особи благополуччя, можна пояснити з позиції евдемоністичної концепції психологічного благополуччя. Згідно з теорією К. Ріфф під психологічним благополуччям розуміється інтегральний показник ступеня спрямованості людини на реалізацію головних компонентів позитивного функціонування, а також ступінь реалізованості цієї спрямованості [4]. В даному випадку фактор відображає сутність поведінки, яка характеризується реалізацією головних ресурсів відповідно до актуального моменту життя, креативного відношення до нього, цінностей і захопленого ставлення до повсякденної діяльності. На думку Л. З. Сердюк, у студентів психологічне благополуччя визначається наявністю прагнення до розкриття свого потенціалу та саморозвитку, а також оцінкою власних потенціальних ресурсів як таких, що

достатні для досягнення успіху та цілісного сприйняття життєвого шляху [5, с. 218]. Даний фактор отримав назву «Особистісне благополуччя».

З метою оцінки ефектів групуючих змінних на структуру психологічного благополуччя студентів і, враховуючи численність змінних, які входять до встановленої структури, нами використовувався дисперсійний аналіз ANOVA.

В якості групуючих змінних були обрані: інвалідність, стать, вік.

В якості залежних змінних були обрані: фактор «суб'єктивне благополуччя», фактор «особистісна зрілість», фактор «особистісне благополуччя».

Було встановлено, що наявність інвалідності зумовлює структуру психологічного благополуччя студентів. Найбільше наявність інвалідності впливає на рівень факторів «особистісне благополуччя» та «особистісна зрілість», які відповідають поведінковому компоненту психологічного благополуччя студентів. «Особистісне благополуччя» нижче у студентів з обмеженими можливостями здоров'я. «Особистісна зрілість» нижче у дівчат з обмеженими можливостями здоров'я. У юнаків з обмеженими можливостями здоров'я «суб'єктивне благополуччя», яке відповідає емоційному і когнітивному компонентам психологічного благополуччя, з віком також знижується.

Список бібліографічних посилань

1. Маслоу А. Х. Мотивация и личность. СПб. : Питер, 2009. 352 с.

2. Richard M. Ryan, Edvard L. Deci Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychology*. 2000. Vol. 55 (1). Pp. 68–78.

3. Калитеевская Е. Р., Леонтьев Д. А., Осин Е. Н., Бородкина И. И. Смысл, адаптация самодетерминация у подростков. *Вопросы психологии*. 2007. № 2. С. 68–79.

4. Ryff C. D., Keyes C. L. The Structure of Psychological Well-Being Revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1995. Vol. 69, No. 4. Pp. 719–727.

5. Сердюк Л. З. Психологія мотивації учіння майбутніх фахівців: системно-синергетичний підхід. Київ : Ун-т «Україна», 2012. 323 с.

Одержано 19.03.2018

В результате эмпирического исследования установлено, что внутренняя структура психологического благополучия состоит

их трёх факторов – «субъективное благополучие», «личностная зрелость» и «личностное благополучие». Наличие инвалидности негативно влияет на уровень указанных факторов. Фактор «личностное благополучие» ниже у студентов с ограниченными возможностями здоровья, сравнительно с условно здоровыми студентами. Фактор «личностная зрелость» ниже у девушек с ограниченными возможностями здоровья. У юношей этой категории фактор «субъективное благополучие» с возрастом также снижается.

Ключевые слова: психологическое благополучие, субъективное благополучие, личностная зрелость, личностное благополучие, студенты с ограниченными возможностями здоровья.

УДК 159.9

Олена Вікторівна ДИСА,
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри філософії та політології
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ (м. Дніпро)

ВІДКРИТІСТЬ І ПРОЗОРІСТЬ У РОБОТІ СУЧАСНОЇ ПОЛІЦІЇ

Відкритість і прозорість є принципами роботи поліції. Завдяки цим принципам встановлюється зворотній зв'язок з населенням, підвищується довіра та повага до поліції.

Ключові слова: відкритість, прозорість, взаємодія з населенням, довіра.

В Україні відбуваються широкомасштабні реформи в різних сферах життєдіяльності суспільства і держави, в тому числі в правоохоронних органах. Створюється і формується законодавча база реформування, послідовно зміцнюються та удосконалюються правові основи суспільно-політичного життя.

Поступова реалізація реформування правоохоронних органів є черговим важливим кроком модернізації країни та її державного управління, головна мета якої – створення сучасної та ефективної правоохоронної системи в Україні.

Реформування органів внутрішніх справ передбачає глибокі перетворення, що стосуються суті та діяльності поліції, оновлення

© Диса О. В., 2018